

MATEMATIKA DARSLARIDA INTERFAOL METODLARDAN FOYDALANISH

Aslonova Munira Asrorovna

Buxoro shahar 12-IDUM matematika fani o'qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada interfaol metod - ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish haqida, interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam berishi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *interfaol metod, o'quvchi, o'qituvchi, faollashtirish, o'zlashtirish, samaradorlik, yoshlar, sifat, intilish.*

Bugungi kunda o'qituvchilar oldida turgan asosiy vazifa, o'sib kelayotgan yosh avlodni bilimli va dono qilib tarbiyalashdir. Chunki kelajak yoshlar qo'lida. Mana mustaqillikka erishganimizdan so'ng ta'lim sohasida bir qancha islohotlar amalga oshirildi. Ta'lim muassasalari zamonaviy jihozlar bilan jihozlandi. O'quvchilarga chuqur bilim berish uchun faqat bu jihozlarga yetarli emas. Asosiy e'tibor ta'lim mazmunini va sifatini yaxshilashga qaratilishi kerak. O'quvchilarni bilim olishga undash, ularning bilim olishga bo'lgan qiziqishini, intilishlarini oshirish uchun darslarni qiziqarli qilib o'tish, o'quvchilarni mustaqil ishlashga, izlanishga o'rgatish kerak bo'ladi. Buning uchun o'qituvchi ham izlanishi, bugungi kundagi ta'lim sohasida qilinayotgan yangiliklarni o'rganib, o'z ish tajribasida qo'llab borishi kerak. Darslarni mazmunli va samarali o'tkazish uchun interfaol metodlardan, didaktik o'yinlardan foydalanish maqsadga muvofiq bo'ladi. Jamiyatning ta'lim maqsadlari va ularni amalga oshirish yo'llari haqidagi tushunchalaridagi so'nggi o'zgarishlarga muvofiq, yaxlit ta'lim jarayonini tashkil etishda an'anaviy va innovatsion yondashuvlar o'zaro bog'liqligidan foydalangan holda zamonaviy umumta'lim maktabi sifat jihatidan yangilanmoqda.

Interfaol metod - ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin seminarlar soni ko'pligi, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berish, yozma ishlar bajarish va boshqa metodlardan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega.

Bugungi kunda bir qator rivojlangan mamlakatlarda ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini kafolatlovchi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida katta

tajriba asoslarini tashkil etuvchi metodlar interfaol metodlar nomi bilan yuritilmoqda. Interfaol ta'lim metodlari hozirda eng ko'p tarqalgan va barcha turdagi ta'lim muassasalarida keng qo'llanayotgan metodlardan hisoblanadi. Shu bilan birga, interfaol ta'lim metodlarining turlari ko'p bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonining deyarlik hamma vazifalarini amalga oshirish maqsadlari uchun moslari hozirda mavjud. Amaliyotda ulardan muayyan maqsadlar uchun moslarini ajratib tegishlicha qo'llash mumkin. Bu holat hozirda interfaol ta'lim metodlarini ma'lum maqsadlarni amalga oshirish uchun to'g'ri tanlash muammosini keltirib chiqargan. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, ta'lim beruvchi tomonidan ta'lim oluvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil rag'batlantirib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahs-munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli o'yinlar kabi metodlarni qo'llash va ta'lim oluvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi. Interfaol ta'lim metodlarining turlari ko'p bo'lib, ta'lim-tarbiya jarayonining deyarlik hamma vazifalarini amalga oshirish maqsadlari uchun moslari hozirda mavjud. Amaliyotda ulardan muayyan maqsadlar uchun moslarini ajratib tegishlicha qo'llash mumkin. Bu holat hozirda interfaol ta'lim metodlarini ma'lum maqsadlarni amalga oshirish uchun to'g'ri tanlash muammosini keltirib chiqargan. Buning uchun dars jarayoni oqilona tashkil qilinishi, ta'lim beruvchi tomonidan ta'lim oluvchilarning qiziqishini orttirib, ularning ta'lim jarayonida faolligi muttasil rag'batlantirib turilishi, o'quv materialini kichik-kichik bo'laklarga bo'lib, ularning mazmunini ochishda aqliy hujum, kichik guruhlarda ishlash, bahs-munozara, muammoli vaziyat, yo'naltiruvchi matn, loyiha, rolli o'yinlar kabi metodlarni qo'llash va ta'lim oluvchilarni amaliy mashqlarni mustaqil bajarishga undash talab etiladi.

Interfaol metod biror faoliyat yoki muammoni o'zaro muloqotda, o'zaro bahs-munozarada fikrlash asnosida, hamjixatlik bilan hal etishdir. Bu usulning afzalligi shundaki, butun faoliyat o'quvchi-talabani mustaqil fikrlashga o'rgatib, mustaqil hayotga tayyorlaydi. O'qitishning interfaol usullarini tanlashda ta'lim maqsadi, ta'lim oluvchilarning soni va imkoniyatlari, o'quv muassasasining o'quv-moddiy sharoiti, ta'limning davomiyligi, o'qituvchining pedagogik mahorati va boshqalar e'tiborga olinadi.

Ma'lumki, matematika moddiy dunyoning ob'ektlarini o'rganadi, boshqa fanlardan farqli o'laroq, unda miqdoriy munosabatlar va fazoviy shakllar asosiy ob'ekt sifatida qaraladi.

Matematika o'sib kelayotgan yosh avlodni kamol toptirishda o'quv fani sifatida keng imkoniyatlarga ega. U o'quvchi tafakkurini rivojlantirib, tartibga soladi, ularda maqsadga yo'nalganlik, mantiqiy fikrlash, topqirlik xislatlarini shakllantiradi.

Interfaol metodlarni qo'llash dars samaradorligini oshirishga yordam beradi. Interfaol metod -ta'lim jarayonida o'quvchilar hamda o'qituvchi o'rtasidagi faollikni oshirish orqali o'quvchilarning bilimlarni o'zlashtirishini faollashtirish, shaxsiy sifatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Interfaol ta'limning asosiy mezonlari: norasmiy bahs-munozaralar o'tkazish, o'quv materialini erkin bayon etish va ifodalash imkoniyati, ma'ruzalar soni kamligi, lekin mustaqil ta'lim soatlarining ko'pligi, talabalarning mustaqil mavzularni o'rganishi va o'zlarining fikrlarini bayon eta olishlari, o'quvchilar tashabbus ko'rsatishlariga imkoniyatlar yaratilishi, kichik guruh, katta guruh, sinf jamoasi bo'lib ishlash uchun topshiriqlar berishdan iborat bo'lib, ular ta'lim-tarbiyaviy ishlar samaradorligini oshirishda o'ziga xos ahamiyatga ega. Kelgusida matematika fanini o'qitish darslarida o'quvchilar faolligini oshirish maqsadida ilg'or tajribalar natijasida

yaratilgan uslublar: amaliy mashq, kichik guruhlarda ishlash, rolli o'yinlar, «Keys-stadi», «Sindikat», «Zinama-zina» usuli, aqliy hujum tadbirlari qo'llanilib, ijobiy natijalarga erishish mumkin.

Mazkur metod o'quvchilarning mashg'ulotlar jarayonidagi faolliklarini ta'minlash, ularni erkin fikr yuritishga rag'batlantirish hamda bir xil fikrlash inertsiasidan ozod etish, muayyan mazvu yuzasidan rang-barang g'oyalarni to'plash, shuningdek, ijodiy vazifalarni hal etish jarayonining dastlabki bosqichida paydo bo'lgan fikrlarni yengishga o'rganish uchun xizmat qiladi.

Talimda o'yin texnologiyalaridan foydalanish, eng samarali vositalardan biridir. O'yin davomida ularning tafakkuri, dunyoqarashi, fikrlashi kengayib boradi. Olimlar talimga o'yin orqali yondashuv talim jarayonida osonlashtiradi, deb hisoblagan. Nafaqat osonlashtiradi, balki bu fanga qiziqishini kuchaytirib, bolani chuqur bilim olishiga undaydi. O'yin tarzidagi darslar bolalarning og'zaki nutqini rivojlanishiga yordam beradi. Birinchi sinf o'quvchilari rasmi yoki videoli turli ko'rishlarni juda yaxshi ko'rishadi. Turli xil rangli rasmlar orqali, ularning nutqlarini o'stirishda o'yinlardan muntazam foydalanib turish lozim. Masalan, Bu nima?, Bu kim?, Kim ko'p so'z biladi?" kabi o'yinlardan foydalanish mumkin. O'yin jarayonida bolalarning so'zlarni eslab qolishi, to'g'ri talaffuz etishiga qarab rag'batlantirib borish zarur. Mavzuni kompyuter yordamida taqdim etishda talimni individuallashtirish printsipligiga e'tibor berish lozim.

Matematik talimga texnologiyani integratsiyalashuvi uchta muhim omil bilan bog'liqligi aniqlandi; texnologiya, o'quv faoliyati va vazifalarini loyihalash; o'qituvchining roli; va talim mazmuni. O'qituvchi o'rganishni tashkil qilishi kerak, masalan, texnologiyaga boy faoliyat natijalarini sintez qilish, asbobdan foydalanishning samarali usullarini ishlab chiqishda yordam berish va texnologik muhitdagi tajribalarni qog'oz va qalam bilan ishlash yoki boshqa matematik mashg'ulotlar bilan bog'lash. Matematika o'qituvchilari matematik amaliyotni raqamli texnologiyalardan foydalangan holda o'zgartirishi uchun hammualliflar va tadqiqotchilar sifatida konstruktiv jarayonning bir qismi bo'lishi kerakligini ta'kidlaydi; Shunga qaramay, loyihalashtirish jarayoni juda qiyin, bu yerda: vositalarning matematik ifoda va muloqotga dialektik ta'sirini hisobga olish kerak va loyihalash va tahlil qilishning turli markazlari mavjud. O'quvchilar texnologiyani mustaqil ravishda ijobiy talim yutuqlariga olib keladigan usullardan foydalanishlari ehtimoldan yiroq emas. O'qituvchilar va o'quvchilarning o'zaro ta'sirida samarali amaliyot ishlab chiqilishi va rivojlanish o'qituvchi tomonidan boshqarilishi kerak. Bunga erishish uchun o'qituvchilarning texnologik va pedagogik mazmun bilimlarini rivojlantirishni o'z ichiga olgan malaka oshirish jarayoni zarur. Va nihoyat, raqamli texnologiyalardan foydalanish izchil talim kontekstiga kiritilishi kerak.

Hozirgi kunda o'sib kelayotgan yosh avlodlardan yuqori malakali kadrlar tayorlash uchun avvalo, talim muassasalarida o'qiyotgan o'quvchilarning kreativligini (ijodiy faolligini) oshirishga e'tiborni kuchaytirish zarur. Bunga talim sohasida to'siq bo'luvchi bir qancha masalalar mavjud. Masalan, o'quvchilar qiziqarli

va ajoyib g'oyalarga ega bo'lsalarda o'qituvchi o'zi kreativ tarzda yondashmaganligi tufayli ularni ifodalashda sustkashlikka yo'l qo'yilishi va dars jarayonida qo'llanilayotgan metodlar o'quvchilarda erkin mustaqil fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qilmasligi bilan belgilanadi. 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustivor

yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasining "Ta'lim va fan sohasini rivojlantirish" bandida uzluksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, sifatli ta'lim xizmatlari imkoniyatlarini oshirish, mehnat bozorining zamonaviy ehtiyojlariga mos yuqori malakali kadrlar tayyorlash siyosatini davom ettirish alohida ta'kidlangan. Bunday ulkan vazifani amalga oshirish esa yosh avloddan ijodiy faollikni talab qiladi.

ta'minlaydi. O`quvchilarda interfaol darslarni tashkil etish uchun tinimsiz izlanish bugungi kunning ehtiyojiga aylandi. O`quvchining ongi va tafakkuri shakllanib kelayotgan o`quvchilarda o`qituvchining mahorati, interfaol darslarni ta'lim jarayoniga mohirona tadbiiq etishi, ta'limning yangi-yangi usullarini izlashi, ilg'or pedagogik tajribalardan foydalana olishi juda muhimdir. Shuni unutmashlik kerakki, har bir ta'limiy vazifani bajarishning aniq va ilmiy metodik usullari mavjud bo'lib, ular zamonaviy o`qitish usullari boyitib borilmoqda. O`qish inson hayotida muhim ahamiyatga ega. Shunday ekan o`shib borayotgan yosh avlodlarga samarali ta`lim berish, interfaol metod, didaktik o`yinlar, shunga o`xshash qiziqarli darslar orqali o`quvchilarni qiziqtirib iloji boricha o`quvchilarni aqliy faoliyatini oshirish biz pedagoglarning muhim vazifalarimizdan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YHATI:

1. Jumayev M.E. Matematika o`qitish metodikasi (OO`Y uchun darslik) Toshkent. . "Turon-Iqbol" 2016 yil .
2. Jumayev M.E, Tadjiyeva Z.G`. Boshlang`ich sinflarda matematika o`qitish metodikasi. (OO`Y uchun darslik.) Toshkent. "Fan va texnologiyai" 2005 yil.
3. Jumayev M.E, Boshlang`ich sinflarda matematika o`qitish metodikasidan praktikum. (O O`Y uchun) Toshkent. "O`qituvchi" 2004 yil.